

Instytut Pamięci Narodowej - Białystok

<https://bialystok.ipn.gov.pl/pl1/aktualnosci/178480,80-rocznica-pierwszej-niemieckiej-akcji-likwidacyjnej-w-bialostockim-getcie-Bial.html>
03.05.2024, 21:52

80. rocznica pierwszej niemieckiej akcji likwidacyjnej w białostockim getcie - Białystok, 5 lutego 2023

W rocznicę lutowych wydarzeń sprzed 80. lat, 5. lutego 2023 roku przedstawicielki Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku - dr Bożena Koszel-Pleskaczuk oraz Magdalena Dzienis-Todorczuk oddały hołd ofiarom akcji likwidacyjnej w getcie białostockim.

Rys historyczny

Województwo białostockie pod okupacją niemiecką znalazło się od końca czerwca 1941 r. Wcześniej tereny te, podobnie jak pozostałe wschodnie województwa II Rzeczypospolitej, znajdowały się pod okupacją sowiecką.

Do Białegostoku wojska niemieckie wkroczyły 27 czerwca 1941 r. Tego dnia Niemcy spalili Wielką Synagogę, wraz ze spędzonymi do niej kilkuset osobami oraz dokonali zabójstw Żydów w dzielnicy żydowskiej. W ciągu kolejnych dni dokonywali mordów na ludności żydowskiej głównie na Pietraszach.

26 lipca 1941 r. władze niemieckie wydały rozporządzenie o utworzeniu getta. Żydzi mieli pięć dni na przeniesienie do wyznaczonego obszaru. Bramy getta zamknęły się 1 sierpnia 1941 r. Uwięziono w nim ok. 50-60 tys. Żydów z miasta i okolicznych miejscowości. Ludność żydowską zamknięto w gettach także w ponad trzydziestu innych miejscowościach województwa białostockiego, m.in. Grodzie,

80. rocznica pierwszej niemieckiej akcji likwidacyjnej w białostockim getcie - Białystok, 5 lutego 2023, Fot. Paweł Bezubik

Prużanie, Siemiatyczach, Brańsku. Od 2 listopada 1942 r. były one stopniowo likwidowane, a ich mieszkańcy wywożeni przez Niemców do obozów zagłady. W lutym 1943 r. funkcjonowało już tylko getto białostockie oraz resztki getta w Grodnie (które zlikwidowane zostało w początkach marca 1943 r.).

80. rocznica pierwszej niemieckiej akcji likwidacyjnej w białostockim getcie - Białystok, 5 lutego 2023, Fot. Paweł Bezubik

5 lutego 1943 r. o godzinie 3.30 nad ranem Niemcy wkroczyli do białostockiego getta. Informacja o planowanej akcji dotarła do jego mieszkańców. Wielu z nich ukryło się we wcześniej przygotowanych schronach bądź na terenach fabryk i zakładów funkcjonujących w zamkniętej dzielnicy. Aż do 12 lutego Niemcy przeszukiwali teren getta wyszukując ukrywających się Żydów. Osoby stawiające opór zabijano na miejscu. W wyniku akcji lutowej w getcie zginęło ok. 900-1000 Żydów, a 10-12 tys. wysłanych zostało do obozów zagłady.

80. rocznica pierwszej niemieckiej akcji likwidacyjnej w białostockim getcie - Białystok, 5 lutego 2023, Fot. Paweł Bezubik

Podczas akcji lutowej zasłynął Icchok Malmed. Gdy Niemcy przystąpili do przeszukiwania budynku przy ulicy Kupieckiej 29, w którym mieszkał, zaatakował on kwasem solnym niemieckiego policjanta. Ten przypadkowo postrzelił drugiego żandarma, który zginął. W powstałym zamieszaniu Malmed uciekł, ale zgłosił się gdy Niemcy zagrozili rozstrzelaniem 100 zakładników. Icchok Malmed został powieszony 8 lutego 1943 r. przy ulicy Kupieckiej. W miejscu wykonania wyroku śmierci wisi pamiątkowa tablica.

Kres białostockiego getta przyszedł 16 sierpnia 1943 r. Niemcy rozpoczęli wówczas ostateczną likwidację dzielnicy żydowskiej w Białymstoku. Żydowski ruch oporu przystąpił do walki. Na czele powstańców stanął Mordechaj Tenenbaum-Tamaroff. Z powodu przeważającej siły Niemców powstanie od początku skazane było na klęskę.

Rys historyczny autorstwa Magdaleny Dzienis-Todorczuk